

DİNİ QURUMLARLA İŞ ÜZRƏ DÖVLƏT

KOMİTƏSİNİN

BÜLLETENİ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

№ 1 Sentyabr-oktyabr 2001

* *Dini qurumların dövlət qeydiyyatı qaydası haqqında təlimat*
səh.9

* INSTRUCTION, REGARDING THE ORDER OF STATE REGISTRATION REALIZATION FOR RELIGIOUS ASSOCIATIONS

səh.9

* *Azərbaycan Respublikasında dini təhsilin durumu*

səh.10

REDAKSIYA HEYƏTİ

Baş redaktor: *Rafiq Əliyev*

Baş redaktorun müavini: *Musa Mərcanlı*

Redaktor: *Səməd Bayramzadə*

Məsul katib: *Almaz Sultanzadə*

Yaradıcı heyət:

*Günay Tağızadə
Nəzrin Əliyeva
Saleh Nəsirov*

Dizayn: *Aliyə Qabilqızı*

EDITORIAL STAFF

Chief editor: *Rafiq Aliev*

Deputy editor: *Musa Marjanlı*

Editor: *Samad Bayramzade*

Responsible secretary: *Almaz Sultanzade*

Personale:

*Gunay Tagizade
Nezrin Aliyeva
Saleh Nasirov*

Design: *Aliya Qabilqızı*

*Bülleten Azərbaycan Respublikası
Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət
Komitəsinin 4 sayılı əmri (2 oktyabr
2001-ci il) ilə nəşr olunur.*

*This Bulletin is edited in accordance
with order N4 (on October 2, 2001) of
State Committee of Azerbaijan Republic for
the Works with Religious Associations.*

Redaksiyanın ünvanı:

Bakı 370001, Ə.Cavad küçəsi 12.

Tel: (994 12) 92-62-33.
Faks (994 12) 92-93-33
E-mail: addk@addk.org
Web sayt: www.addk.org

Address:

12 A.Javad St, Baku, 370001 Azerbaijan.

Tel: (994 12) 92-62-33.
Faks (994 12) 92-93-33
E-mail: addk@addk.org
Web page: www.addk.org

BU SAYIMIZDA

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı	3
Baş redaktordan	4
Əsasnamə	5
Dini qurumların dövlət qeydiyyatı qaydası haqqında təlimat	9
Azərbaycan Respublikasında dini təhsilin durumu	10
Dini icmalar	12
Hüquq məsləhəti	15

IN THIS ISSUE

The statement of the President of Azerbaijan Republic	3
From Chief Editor	4
Regulation	5
The order of State registration for Religious Association	9
About religious education in Azerbaijan Republic	10
Religious Associations	12
Legal matters	15

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN
FƏRMANI**

*Azərbaycan Respublikasının dini qurumlarla iş üzrə
Dövlət Komitəsinin yaradılması haqqında*

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 48-ci maddəsinin həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin yanında Dini işlər idarəsinin əsasında Azərbaycan Respublikasının dini qurumlarla iş üzrə Dövlət Komitəsi yaradılsın.

2. Müəyyən edilsin ki, Azərbaycan Respublikasının dini qurumlarla iş üzrə Dövlət Komitəsinin əsas vəzifələri Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 48-ci maddəsinin həyata keçirilməsi üçün müvafiq şəraitin yaradılmasından, dini etiqad azadlığı ilə bağlı olan qanunvericilik aktlara riayət olunmasına nəzarətin təmin edilməsindən və dini qurumların dövlət qeydiyyatına alınmasından ibarətdir.

3. Azərbaycan Respublikasının dini qurumlarla iş üzrə Dövlət Komitəsi Azərbaycan Respublikasının dini etiqad azadlığı ilə bağlı qanunvericilik aktlarının tələblərinə riayət olunmasını təmin etmək məqsədi ilə qanunda nəzərdə tutulmuş formalarda dini qurumların fəaliyyətinə müdaxilə edə bilər.

4. Müəyyən edilsin ki, Azərbaycan Respublikasının dini qurumlarla iş üzrə Dövlət Komitəsi, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 48-ci maddəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dini etiqad məsələlərinə və onların birləşdiyi dini qurumların işinə yardım göstərmir.

5. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bir ay müddətində:

- Azərbaycan Respublikasının dini qurumlarla iş üzrə Dövlət Komitəsinin Əsasnaməsinin layihəsini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təsdiq olunmaq üçün təqdim etsin;

- bu Fərmandan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

6. Bu Fərman imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Heydər Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 21 iyun 2001-ci il
№ 512

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN**

13.08.2001-ci il tarixli bəyanatından

ÇIXARIŞLAR

«Azərbaycanda söz azadlığı, mətbuat azadlığı demokratiyanın əsas prinsiplərindən biri olaraq tam bərqərar olunubdur.

Ancaq təəssüflər olsun ki, bəzi qəzetlər, ayrı-ayrı şəxslərə mənsub olan qəzetlər, yaxud müstəqil qəzetlər, müxtəlif partiyalara mənsub olan qəzetlər Azərbaycanın

Konstitusiyasının, Azərbaycanın qanunlarının mətbuat azadlığı, söz azadlığı haqqında yaratdığı şəraitdən sui-istifadə edirlər. Biz qəzetlərdə çox tez-tez ayrı-ayrı insanların təhqir olunması, onların haqqında böhtanlar, yalanlar yazılmasının şahidiyik».

«Hər xalqın öz adət-ənənəsi var, öz milli-mənəvi və dini dəyərləri var. Biz öz milli-mənəvi dəyərlərimizlə, öz dini dəyərlərimizlə, adət-ənənələrimizlə fəxr edirik. Bizim xalq yüz illərlə, min illərlə adət-ənənələrimizi, milli-mənəvi dəyərlərimizi yaradıbdır və bunlar indi bizim xalqımızın mənəviyyatını təşkil edən amillərdir. Əgər insan mənsub olduğu millətin milli-mənəvi dəyərlərini bilmirsə, yaxud onları qəsdən təhrif edirsə, əgər vəziyyət o dərəcəyə çatırsa ki, hətta Azərbaycanın dini rəhbəri təhqir olunur, onda təbiidir ki, bu, bizi narahat etməlidir».

«Biz öz milli-mənəvi dəyərlərimizi, adət-ənənələrimizi, əxlaqi dəyərlərimizi bütün istiqamətlərdə qorumalıyıq, saxlamalıyıq və gənc nəsli əsrlər boyu böyük sınaqlardan keçmiş bu mənəvi, əxlaqi dəyərlər ruhunda tərbiyələndirməliyik».

«Hər xalqın özünə, öz tarixi köklərinə, əcdadları tərəfindən yaradılmış milli-mənəvi dəyərlərinə bağlılığı böyük amildir. Biz də indi dünyanın mütərəqqi mənəvi dəyərlərindən istifadə edərək, xalqımızın mədəni səviyyəsini daha da inkişaf etdirərək, gənc nəsli daha da sağlam əhval-ruhiyyədə, saf əxlaqi əhval-ruhiyyədə tərbiyələndirməliyik».

BAS REDAKTORDAN

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 21 iyun 2001-ci il tarixli 512 sayılı Fərmanına əsasən Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi yaradılmışdır. Komitənin Əsasnaməsi 21 iyul 2001-ci il tarixdə Respublika Prezidenti tərəfindən təsdiq edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi dini işlər üzrə mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır.

Məlumdur ki, müstəqillik illərində cəmiyyətin dini həyatında ciddi müsbət dəyişikliklər baş vermişdir. Hər şeydən əvvəl, dini etiqad azadlığına təkə sözdə yox, həm də praktikada geniş imkanlar yaradılmış, dövlət, sözün həqiqi mənasında, vicdan azadlığının təminatçısı olmuşdur. Söz yox ki, yeni şəraitdə dini fəaliyyət sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən qurumun yaradılması təkə dövlət üçün deyil, eyni zamanda dini qurumlar üçün də vacib bir amildir.

Azərbaycan dövləti dünyəvi bir dövlətdir. Lakin dünyəvilik dini inkar etmək deyil, bu dövlətin siyasi qurumunun məzmununu müəyyən edir. Azərbaycan vətəndaşlarının əqidə azadlığı dövlətin Əsas Qanununda öz əksini tapmış və cəmiyyətimiz tərəfindən qəbul edilmişdir. Əqidə, iman azadlığı insan hüquqlarının ayrılmaz bir hissəsidir. Bu, ilk növbədə mənəviyyat, əxlaq, davranış, birgəyaşayış, insanlar arasında münasibətlərin əsasını təşkil edir. Din insanların cəmiyyət qarşısında məsuliyyətlərini daha da artırır, vətənə məhəbbət hissini gücləndirir. Dövlətin imanlı, əqidəli vətəndaşlara ehtiyacı var və dövlət mənəviyyatı milli sərvətin tərkib hissəsi kimi qiymətləndirir, ona qayğı göstərir. Dövlətin dinə münasibətində də siyasətinin əsasını məhz bu amil təşkil edir.

Digər tərəfdən, bu gün Azərbaycan xarici aləmə açıq cəmiyyətdir. Müstəqil Azərbaycanda xarici dövlətlərin səfirlikləri, beynəlxalq təşkilatların nümayəndəlikləri, müxtəlif mədəniyyət mərkəzləri, humanitar yardım və xeyriyyə təşkilatları, ayrı-ayrı dirlərə etiqad edən iş adamları fəaliyyət göstərir. Son dövrlərdə əhalinin böyük əksəriyyətinin xəbəri olmayan müxtəlif yönümlü, Azərbaycan üçün xas olmayan dini əqidələr, qeyri-ənənəvi dini cərəyanlardan törəmiş sektalar cəmiyyətə nüfuz edir, müxtəlif yollarla insanların şüuruna və qəlbinə yol tapır. Bütün bu ziddiyyətli prosesin müvafiq qanunvericilik çərçivəsində tənzimlənməsi, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının vicdan azadlığı

barədə müddəalarının həyata keçirilməsi üçün müvafiq şəraitin yaradılması, dini etiqad azadlığı ilə bağlı qanunvericilik aktlarına riayət olunmasına nəzarətin təmin edilməsi və dini qurumların qeydiyyatına alınması Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin yaradılmasını aktuallaşdırırdı.

Respublikada dini durumun müntəzəm təhlili, dinşünaslıq ekspertizasının aparılması, dinlə bağlı situasiyanın şəffaflığının təmin edilməsi, ictimaiyyətin, dini qurumların, onların mərkəzlərinin fəaliyyəti barədə məlumatlandırılması, dini işlər üzrə vahid icra hakimiyyəti orqanının olması günün tələblərindən irəli gəlirdi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyev bütün bu amilləri nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin yaradılması haqqında Fərman vermişdir. Fərmanda Dövlət Komitəsinin vəzifələri, səlahiyyəti və fəaliyyətinin əsas istiqamətləri müəyyən edilmişdir.

Komitənin rəhbərliyi və mütəxəssisləri son dərəcə mürəkkəb və ziddiyyətli keçid dövründə qarşılıqlı qoyulan vəzifələrin məsuliyyətini hiss edir və respublika ictimaiyyətini əmin etmək istəyirlər ki, respublikada dini etiqad azadlığı ilə bağlı qanunvericiliyin icrası üzərində nəzarətin təmin edilməsi üçün bütün mövcud imkanlardan istifadə edəcəklər. Eyni zamanda, Dövlət Komitəsi respublikada fəaliyyət göstərən bütün dini qurumlara müraciət edərək onları sıx əməkdaşlığa, təfriqədən uzaq olmağa, fəaliyyətlərini dinlərin tələq etdiyi yüksək mənəvi dəyərlərə, dövlətin qanunvericiliyinə müvafiq şəkildə qurmağa çağırır və bildirir ki, qanunvericilik çərçivəsində dövlət tərəfindən həlli tələb olunan bütün məsələlərdə onlara yardımçı olacaqdır.

Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi ictimaiyyəti məlumatlandırmaq məqsədi ilə iki ayda bir dəfə bülleten buraxmaq qərarına gəlmişdir. Bu nəşrlərdə oxucular ölkədə dini durum haqda geniş və konkret məlumatlar alacaq, onları maraqlandıran suallara cavab tapacaqlar.

Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi haqqında

Ə S A S N A M Ə

I. Ümumi müddəalar

1. Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi (bundan sonra - Komitə) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 21 iyun 2001-ci il tarixli 512 nömrəli Fərmanına əsasən yaradılmışdır.

2. Komitə dini fəaliyyət sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsini, dini qurumlarla bağlı qanunvericiliyin müddəalarına riayət olunmasını, müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının dini qurumlarla bağlı fəaliyyətinin əlaqələndirilməsini təmin edən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır.

3. Komitənin öz səlahiyyətləri daxilində qəbul etdiyi aktlar digər mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları, dini fəaliyyətlə bağlı qurumlar, fiziki və hüquqi şəxslər üçün məcburi xarakter daşıyır və həmin aktların icrasına nəzarət Komitə tərəfindən həyata keçirilir.

4. Komitə dini qurumlara heç bir maddi yardım göstərmir.

5. Komitənin əsas fəaliyyət istiqaməti Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 48-ci maddəsinə müvafiq olaraq dini etiqad azadlığının həyata keçirilməsi üçün münasib şəraitin yaradılması ilə bağlıdır.

6. Komitə öz fəaliyyətində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını, Azərbaycan Respublikasının qanunlarını, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamlarını, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərar və sərəncamlarını və bu Əsasnaməni rəhbər tutur.

7. Komitə Azərbaycan Respublikasının digər mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları, yerli icra hakimiyyəti orqanları, yerli özünüidarəetmə orqanları, dini fəaliyyətlə bağlı olan hüquqi və fiziki şəxslərlə qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyət göstərir.

8. Komitə müstəqil balans, xərclər smetasına, idarəçilik hüququ ilə dövlət mülkiyyətinə, bank idarələrində müvafiq hesablaşma hesablarına, Azərbaycan Respublikasının Dövlət gerbinin təsviri və öz adı həkk olunmuş möhürə, müvafiq ştamlara və blanklara malikdir.

9. Komitənin fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsi

Azərbaycan Respublikasının Dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına həyata keçirilir.

10. Komitə Bakı şəhərində yerləşir.

II. Komitənin əsas vəzifələri

11. Komitənin əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

11.1. Dini etiqad azadlığının həyata keçirilməsi üçün müvafiq şəraitin yaradılması;

11.2. Dini etiqad azadlığı ilə bağlı qanunvericilik aktlarına riayət olunmasına nəzarətin təmin edilməsi;

11.3. Dini qurumların Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada dövlət qeydiyyatının aparılması, bu qurumların nizamnamələrinə (əsasnamələrinə) müvafiq qaydada dəyişikliklər və əlavələr edilməsinin təmin olunması;

11.4. Dini qurumların xahişi əsasında dövlət orqanları ilə razılaşmalar əldə edilməsində və dövlət orqanları tərəfindən həlli tələb olunan məsələlərdə dini qurumlara lazımi yardım göstərilməsi;

11.5. Müxtəlif dini etiqadların dini qurumları arasında qarşılıqlı anlaşmanın və bir-birinə dözümlü və hörmətli münasibətin möhkəmlənməsinə kömək edilməsi, dini zəmində qarşıdurma və ayrışkıllıq hallarının, digər mənfi təzahürlərin qarşısının alınması;

11.6. Dini mərkəzlərdən, dini idarələrdən, digər dini qurumlardan məlumatlar almaqla ümumi məlumat bankının yaradılması;

11.7. Dini təşkilatların beynəlxalq dini hərəkət, forum, beynəlxalq dini mərkəzlərlə və xarici dini qurumlarla işgüzar əlaqələrdə iştirakına kömək edilməsi;

11.8. Dini qurumların nümayəndələrinin və müvafiq mütəxəssislərin iştirakı ilə dinşünaslıq ekspertizası aparılmasının təmin edilməsi;

11.9. İcra hakimiyyəti orqanlarının dini işlərlə bağlı fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi və bu fəaliyyətə nəzarətin həyata keçirilməsi. Rayon və şəhər icra hakimiyyətləri yanında yaradılmış dini məsələlər üzrə komissiyaların işinin təşkilinə kömək göstərilməsi;

11.10. Dini tədris müəssisələrinin proqramlarını

təhlil etmək, tədrisin keyfiyyətini müəyyən etmək üçün onlara ekspert rəyinin verilməsi;

11.11. Xaricdəki müqəddəs yerlərə ziyarətin təşkilində, bu məsələlərlə bağlı dövlətlərarası razılaşmaların əldə olunmasında iştirak edilməsi.

III. Komitənin əsas funksiyaları

12. Komitə ona həvalə olunmuş vəzifələrə uyğun olaraq aşağıdakı funksiyaları həyata keçirir:

12.1. Dini qurumların təsis sənədlərinin və nizamnamələrinin (əsasnamələrinin) qanunvericiliyə uyğunluğunun ekspertizasını keçirir və onları dövlət qeydiyyatına alır, dini qurumun təşkilati işlərinin qanunauyğun qurulmasına köməklik göstərir;

12.2. Dini qurumların reyestrini aparır və dini qurumların dövlət qeydiyyatı haqqında məlumatını kütləvi informasiya vasitələrində dərc edir;

12.3. Respublikadakı dini durum haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə vaxtaşırı hesabatlar təqdim edir;

12.4. "Dini etiqad azadlığı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun və digər qanunvericilik aktlarının tələblərinə riayət olunmasına nəzarət edir;

12.5. Dövlət orqanları tərəfindən həlli tələb olunan məsələlərdə dini qurumlara səlahiyyətləri daxilində yardım gös-tərir;

12.6. Dini qurumların fəaliyyəti ilə bağlı mübahisəli məsələlərin həllində dövlət adından iştirak edir;

12.7. Yerlərdə dini durumu öyrənmək üçün yerli icra hakimiyyəti orqanları ilə mütəmadi əlaqələr saxlayır;

12.8. Dövlət-din münasibətlərinin tənzimlənməsi və mü-vafiq qanunvericiliyin icrasına nəzarətin həyata keçirilməsi ilə bağlı vaxtaşırı respublika və bölgə müşavirələrini keçirir;

12.9. Öz səlahiyyətləri daxilində xarici dövlətlərin müvafiq orqanları və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq edir;

12.10. Nəşriyyat, beynəlxalq əlaqələr, ziyarət və s. məsələlərin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada həlli üçün dini qurumlarla əməkdaşlıq edir;

12.11. Dini ayinlərin icrası ilə əlaqədar vətəndaşların və dini qurumların hüquqlarının qorunması məsələsinin dövlət orqanları tərəfindən müzakirə olunmasında iştirak edir;

12.12. Dini ayinlərin icrası və dini qurumların fəaliyyəti haqqında normativ hüquqi aktların layihələrinin hazırlanmasında və müzakirəsində,

dini məsələlərə aid qanunvericilik aktlarına rəsmi ekspert rəyinin verilməsində iştirak edir, Komitənin səlahiyyətlərinə aid edilmiş məsələlərə dair qanun layihələrini, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamlarının, digər normativ-hüquqi aktların layihələrini hazırlayıb müəyyən olunmuş qaydada müvafiq orqanlara təqdim edir;

12.13. Müvafiq beynəlxalq tədbirlərdə müəyyən edilmiş qaydada iştirak edir və öz səlahiyyətləri çərçivəsində Azərbaycan Respublikasını təmsil edir;

12.14. Dini qurumlar tərəfindən qanunvericiliyin pozulması halları barədə müvafiq səlahiyyətli dövlət orqanları qarşısında məsələlər qaldırır;

12.15. Xaricdəki müqəddəs yerlərə ziyarətlərin təşkilində və müvafiq sənədlərin hazırlanmasında dini mərkəzə və qurumlara köməklik göstərir;

12.16. Beynəlxalq tədbir və görüşlərdə dini qurumların iştirakını təmin edir və belə tədbirlərin respublikada həyata keçirilməsinə köməklik göstərir;

12.17. Xarici ölkələrin dini təhsil müəssisələrinə tələbə göndərilməsi işində iştirak edir;

12.18. Dini mərkəz və idarələrin, dini qurumların cari məsələlərinin qanun çərçivəsində tənzimlənməsində iştirak edir, yaranmış problemlərin həlli barədə müvafiq dövlət orqanları qarşısında vəsatət qaldırır;

12.19. Komitə öz vəzifələrini və funksiyalarını mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları, hüquq mühafizə və digər dövlət hakimiyyəti orqanları ilə qarşılıqlı əlaqədə həyata keçirir;

12.20. Qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər funksiyaları həyata keçirir.

IV. Komitənin hüquqları

13. Komitə öz funksiyalarını həyata keçirmək üçün aşağıdakı hüquqları vardır:

13.1. Dövlət-din münasibətlərinə, din haqqında qanun-vericiliyin təkmilləşdirilməsinə dair təkliflərlə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə müraciət etmək;

13.2. Dini təyinatlı ədəbiyyatın, əşyaların, dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının istehsalı, idxalı və yayılmasına nəzarət edir və dini qurumların və müvafiq dövlət orqanlarının müraciətlərinə əsasən qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada razılıq vermək;

13.3. Səlahiyyətlərinə aid edilmiş məsələlərin işlənilib hazırlanması və yerinə yetirilməsi üçün qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada ekspert

və məsləhətçiləri cəlb etmək, onlarla müqavilələr (kontraktlar) bağlamaq;

13.4. Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada dövrü mətbuat orqanı təsis etmək, xüsusi bülletenlər və digər nəşrlər buraxmaq;

13.5. Səlahiyyətləri çərçivəsində və Komitənin qarşısında duran vəzifələri həyata keçirmək məqsədilə müvafiq strukturlar təsis etmək;

13.6. Respublikada mövcud olan dini təhsil müəssisələrinin fəaliyyəti barədə məlumatlar almaq, bu müəssisələrdə, mütəxəssisləri cəlb etməklə, dini təhsillə bağlı yoxlamalar aparmaq, onların fəaliyyətində mövcud qanunvericiliyə zidd hərəkətlər olduğu təqdirdə dini mərkəz və ya müvafiq dövlət orqanları qarşısında bu barədə məsələ qaldırmaq;

13.7. Dini təfriqə, məzhəb ayrı-seçkiliyi, milli təhlükəsizliyə zidd dini-siyasi təxribatlar və digər qeyri-qanuni dini fəaliyyətlə bağlı hərəkətlər və hallar barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə və Nazirlər Kabinetinə mütəmadi olaraq məlumatlar vermək, bu barədə əlaqədar dövlət orqanları qarşısında məsələ qaldırmaq;

13.8. Dini qurumların, eyni zamanda ayrı-ayrı şəxslərin dini etiqad azadlığı ilə bağlı qanunvericiliyə zidd hərəkətləri barədə onların təmsil olunduqları dini mərkəz və idarə qarşısında məsələ qaldırmaq;

13.9. Dini etiqad azadlığı ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Qanunvericiliyinin müddələrinin pozulduğu halda, müəyyən edilmiş qaydada dini qurumların fəaliyyətinə xitam verilməsi barədə məhkəməyə müraciət etmək;

13.10. Azərbaycan Respublikasının dini etiqad azadlığı ilə bağlı qanunvericilik aktlarının tələblərinə riayət olunmasını təmin etmək məqsədilə əsas olduğu təqdirdə qanunla nəzərdə tutulmuş formalarda dini qurumların fəaliyyətinə müdaxilə etmək;

13.11. Dini qurumların qeydiyyatını həyata keçirmək, qanuna zidd olaraq fəaliyyət göstərən dini qurumlar, eyni zamanda ayrı-ayrı şəxslər tərəfindən yaradılan və tarixi-ənənəvi kökü olmayan ibadət və ziyarət yerlərinin fəaliyyətinin qanunvericiliyə uyğun şəkildə tənzimləməyə kömək məqsədilə müvafiq dövlət orqanları qarşısında məsələ qaldırmaq;

13.12. Dövlət təhsil müəssisələrində dinşünaslıq, din tarixi, dini-idraki, dini-fəlsəfi fənlər və müqəddəs dini kitabların əsasları üzrə tədris proqramlarının, tədris vəsaitlərinin hazırlanmasında iştirak etmək;

13.13. Vaxtilə müsadirə olunmuş və başqa

məqsədlər üçün istifadə edilən dini obyektlərin dini icmalara qaytarılması barədə qanuna müvafiq şəkildə aidiyyəti təşkilatlar qarşısında məsələ qaldırmaq;

13.14. Dini qurumların fəaliyyət qaydasının pozulması, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər tərəfindən dini təbliğatın aparılması, dini ayinlərin icrasına maneçilik törədilməsi, dini ayinlərin icrası adı altında vətəndaşların hüquqlarına qəsd edilməsi ilə əlaqədar müəyyən edilmiş məlumat və ya sənədi, müvafiq tədbirlər görülməsi üçün, hüquq mühafizə orqanlarına göndərmək və öz nəzarətində saxlamaq;

13.15. Səlahiyyətlərinə aid məsələlər üzrə metodik və təlimat xarakterli göstərişlər, məsləhət və izahatlar vermək;

13.16. Ərizələri və digər məlumatları qeydiyyatla almaq, qanunla müəyyən edilmiş qaydada onlara baxılmasını təmin etmək;

13.17. Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər hüquqları həyata keçirmək;

V. Komitənin fəaliyyətinin təşkili

10.1. Komitənin fəaliyyətinə onun sədri rəhbərlik edir;

10.2. Komitənin sədri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin olunur və vəzifədən azad edilir. Komitənin sədri Komitəyə həvalə olunmuş vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün şəxsi məsuliyyət daşıyır;

10.3. Komitənin sədrinin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin olunan və vəzifədən azad edilən müavini vardır;

10.4. Komitənin sədri və müavini arasında vəzifə bölgüsü Komitənin sədri tərəfindən aparılır.

10.5. Komitənin sədri:

- Komitənin fəaliyyətini təşkil edir;

- Müəyyən edilmiş əmək haqqı fondu və işçilərin son say həddi daxilində Komitənin aparatının ştat cədvəlini, Komitənin aparatının struktur bölmələrinin əsasnamələrini, aparatın iş planını, habelə ayrılan büdcə təxsisatı daxilində Komitənin aparatının saxlanması xərclərinin smetasını təsdiq edir;

- Zonalar üzrə öz səlahiyyətli nümayəndələrini təyin edir və onların statusunu müəyyən edir;

- Öz səlahiyyətləri daxilində, Komitənin işçiləri tərəfindən mütləq icra olunmalı əmr, sərəncam və göstərişlər verir;

Dövlət orqanları, məhkəmələr, dini qurum və mərkəzlərdə, xarici və beynəlxalq təşkilatlarda, hüquqi və fiziki şəxslərlə, bələdiyyələrlə əlaqələrdə Komitəni vəkalətnaməsiz təmsil edir,

vəkalətnamələr verir;

- Komitənin işçilərini, Azərbaycan Respublikası əmək qanunvericiliyinə müvafiq olaraq, vəzifəyə təyin edir və vəzifədən azad edir, onlar barəsində həvəsləndirmə və intizam-tənbeh tədbirlərini tətbiq edir;

- Komitənin fəaliyyəti barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə və Nazirlər Kabinetinə mütəmadi olaraq hesabatlar və məlumatlar verir;

- Komitənin maliyyə vəsaitləri və əmlakı barəsində sərəncam verir;

- Qanunvericiliyə uyğun olaraq digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

10.6. Komitədə Komitənin sədrindən (Kollegiya sədri), onun müavinindən, habelə Komitənin digər rəhbər işçilərindən ibarət Kollegiya yaradılır. Kollegiya üzvlərinin sayı və şəxsi tərkibi

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilir;

10.7. Komitənin Kollegiyası öz iclaslarında Komitənin fəaliyyəti ilə bağlı məsələləri müzakirə edir və onlar haqqında müvafiq qərarlar qəbul edir. Kollegiyanın iclasları Kollegiya üzvlərinin ücdə iki hissəsi iştirak etdikdə səlahiyyətlidir. Kollegiyanın qərarları üzvlərin sadə səs çoxluğu ilə qəbul edilir. Kollegiyanın qərarları protokollarla rəsmiləşdirilir və bir qayda olaraq sədrin əmrləri ilə həyata keçirilir.

Zəruri hallarda Kollegiyanın iclaslarında iştirak etmək üçün müzakirə olunan məsələlərlə bilavasitə əlaqəli olan icra hakimiyyəti orqanlarının, idarə, müəssisə və təşkilatların rəhbərləri, habelə dini qurumların nümayəndələri dəvət edilə bilər.

QEYDİYYATDAN KEÇMİŞ DİNİ QURUMLAR

Azərbaycan Respublikasında indiyə qədər 406 dini qurum rəsmi dövlət qeydiyyatından keçib. Onlardan 370-i islam təmayüllüdür. 20-si qeyri-ənənəvi dinin nümayəndələridir.

Azərbaycan Respublikasının ərazisində ənənəvi dinlərdən olan 3 xristian dini konfessiyası və bir çox xristian dini təriqətləri özündə cəmləşdirən protestant cərəyanı mövcuddur.

Xristian dini konfessiyaları dövlət qeydiyyatına alınmış pravoslav, katolik və erməni-qriqorian kilsələri ilə, protestant cərəyanı isə müxtəlif xristian dini icmaları ilə təmsil olunurlar. Bu dini icmalardan 30-u dövlət qeydiyyatına alınaraq, 50-yə yaxını isə qeydiyyata alınmadan fəaliyyət göstərir.

Say tərkibinə görə bunlar aşağıdakılardır:

1. Pravoslav konfessiyası:

- rus pravoslav kilsəsi - 5
- gürcü pravoslav kilsəsi - 3

2. Roma-katolik konfessiyası:

- Erməni qriqorian - 5
- Roma katolik kilsəsi - 1

3. Protestantlıq cərəyanı:

- molokan ruhani xristianların dini icmaları - 2

- yevangel-lüteran kilsəsi - 1
- Novoapostol kilsəsi - 1
- Yevangel xristian baptist icmaları - 6
- yeddinci gün adventistləri - 4
- 50-ci gün yevangel incil xristian icmaları ("Şərq ulduzu")
- "Nehemiya" - 1
- "Mədh" kilsəsi - 1
- "Həyatverici lütf" - 1
- "Yehovanın şahidləri" - 1

Qeydiyyata alınmamış icmalar say tərkibi etibarilə azsaylıdır (9-10 nəfər). Onlar əsasən İsmayılı, Şamaxı, Gədəbəy rayonlarında və Gəncə, Sumqayıt, Mingəçevir şəhərlərində yerləşirlər.

Adları çəkilən ənənəvi dini icmalar Azərbaycan ərazisində tarixən fəaliyyət göstərmiş, hətta bir çoxları keçmiş ittifaq dövründə dövlət qeydiyyatına alınmışlar.

1990-ci illərin əvvəllərindən başlayaraq Azərbaycan Respublikası ərazisində xarici missioner təşkilatların fəal dini təbliğatı nəticəsində qeyri-ənənəvi dini qurumlar yaradılmış və onların bir hissəsi dövlət qeydiyyatına alınmışdır.

Mərkəzləri əsasən ABŞ-da, İsveçdə və Almaniyada olan, Azərbaycan üçün qeyri-ənənəvi missioner təriqətləri, əsasən rusdilli gənclər arasında daha geniş yayılmışdır.

DİNİ QURUMLARIN DÖVLƏT QEYDİYYATI QAYDASI HAQQINDA TƏLİMAT

Bu təlimat dini qurumun dövlət qeydiyyatının keçirilməsi üçün zəruri olan sənədlərin təqdim edilməsi, onlara baxılması və dövlət qeydiyyatının aparılmasının "Dini etiqad azadlığı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunu, Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi haqqında əsasnamə ilə nəzərdə tutulmuş qaydasını tənzimləyir.

Dini qurumların dövlət qeydiyyatı, habelə yenedən qeydiyyatı üçün Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinə aşağıdakı sənədlər təqdim olunur:

1. Təsisçilərin iş yerlərindən arayışa əlavə edilmiş ərizələri. Ərizəni təsisçi (təsisçilərdən biri) və yaxud onun (onların) vəkili etdiyi şəxs imzalayır.

Təsisçilərin imzaları notarial qaydada təsdiq edilir.

2. Dini qurumun təsis yığıncağının protokolu. Təsis yığıncağının protokolu yığıncağın keçirilmə tarixini və yerini, iştirakçıların sayını, şəxsi tərkibini, işçi orqanlarını dini təşkilatın yaradılması, onun nizamnaməsinin qəbul edilməsi, rəhbər orqanlarının seçilməsi haqqında qəbul edilmiş qərarların mahiyyətini və həmin qərarlar üzrə səsvermə nəticələrini əks etdirməlidir.

3. Dini qurumun Nizamnaməsi (əsasnaməsi).

4. Yaradılan dini qurumun yerləşdiyi yeri (hüquqi ünvanı) təsdiq edən sənəd.

5. Həmin dini qurumun yaradılma zərurəti haqqında dini mərkəzin və ya idarənin yazılı təqdimatı. Lazım gəldikdə, dini qurumun mərkəz və ya idarə ilə qarşılıqlı münasibətlərini müəyyənləşdirən müvafiq əlavə sənədlər də tələb oluna bilər. Yaradılan dini təşkilatın yuxarı rəhbər orqanı (mərkəzi) Azərbaycan Respublikası hüdudlarından kənar yerdə yerləşsə, əlavə olaraq, xarici dini təşkilatın nizamnaməsi və yaxud başqa əsas sənədi də edilir ki, bunlar da həmin təşkilatın yerləşdiyi ölkənin dövlət orqanı tərəfindən təsdiq edilmiş olur.

6. Müvafiq məbləğdə dövlət qeydiyyatı rüsumunun ödənilməsi barədə sənəd.

7. İdentifikasiya (eyniləşdirmə) kodu.

Dini qurumun nizamnaməsi (əsasnaməsi) aşağıdakıları əhatə etməlidir:

- dini qurumun növü, onun konfessional mənsubiyyəti, habelə dəqiq ünvan göstərməklə yerləşdiyi yer;

- dini qurumun dini mərkəzin (idarənin) təşkilat strukturundakı yeri;

- dini qurumun əmlak vəziyyəti;

- dini qurumun müəssisələr, kütləvi informasiya vasitələri, digər dini strukturlar yaratmaq hüquqları;

- dini qurumun nizamnaməsinə (əsasnaməsinə) dəyişikliklər və əlavələr edilməsi qaydası;

- dini qurumun fəaliyyətinə xitam verilməsi qaydası.

Dini qurumun dövlət qeydiyyatı (yenedən qeydiyyatı) məsələsinə 3 ay müddətində baxılır.

Dövlət qeydiyyatından keçiriləndən sonra dini quruma komitə tərəfindən qeydiyyat vəsiqəsi verilir.

Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi

INSTRUCTION, REGARDING THE ORDER OF STATE REGISTRATION REALIZATION FOR RELIGIOUS ASSOCIATIONS

For state registration as well as reregistration of religious associations in State Committee of Azerbaijan for the Works with Religious Associations, there should be presented:

1. Applications of applicants, with enclosed inquiry from the place of employment. Application shall be signed by applicant (one of applicants) or by person empowered by him (them). Signatures of applicants shall be certified in notary's office.

2. Minute of Constituent Assembly of religious association. Minute of Constituent Assembly should contain information regarding date and venue of meeting holding, quantitative and personal staff of its participants and labour bodies, essence of made decisions (about creation of religious association, approval of its Statute, election of its governing bodies) and results of voting concerning them.

3. Statute (Regulation) of religious association.

4. Document regarding the whereabouts of religious association.

5. Written presentation of Religious Center or Administration about necessity of creation of given religious association. In case of necessity there also maybe requested corresponding additional documents, which shall define relationship of religious association with Center or Administration. In the event that higher governing body (center) of religious association under formation is situated outside Azerbaijan Republic, there should be additionally presented Statute or other basic document of foreign religious association, which is certified by State body of Government about whereabouts of given association.

6. Document concerning payment of State registration duty in accordance with due sum.

7. Identification code.

Statute (Regulations) of religious associations should contain:

- type of religious association, its confessional belonging as well as whereabouts with indication of exact address;

- position of religious association in organizational structure of religious Center (Administration);

- property status of religious society;

- right of religious association to create enterprises, mass media, other religious structures;

- the order of including amendments and additions in Statute (Regulations) of religious association;

- the order of ceasing activities of religious association.

The matter concerning state registration (reregistration) of religious association shall be considered within 3 months.

After completing state registration of religious association, State Committee shall issue Certificate of registration.

State Committee of Azerbaijan Republic for the Works with Religious Associations.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA DİNİ TƏHSİLİN DURUMU

Azərbaycan hələ qədim zamanlardan çoxlu sayda dinlərin, dini cərəyanların yayıldığı bir ölkədir. Sovetlər rejimi dövründə Azərbaycanda, kommunist ideologiyasının tələbinə uyğun olaraq, kütləvi ateizm təbliğati aparılmış və nəticədə, ölkə əhalisi mənəvi-əxlaqi, tərbiyəvi və milli dəyərləri, adət və ənənələri yaşadan, nəsildən-nəslə keçməsinə təmin edən dinin əsaslarını, xüsusilə islam dininin mahiyyət və məzmununu öyrənməkdən məhrum edilmişdir.

Dini elmlərin və təhsilin qadağan edildiyi Azərbaycan Respublikasında müstəqillik əldə edildikdən sonra keçən on il ərzində çox sürətlə müxtəlif dini yönümlü qurum, təriqət və cərəyanlar yaranmışdır. Onlar Respublika əhalisinin müxtəlif təbəqələrinin mənəviyyatına, daxili aləminə, vicdanına və əqidəsinə təsir etmək uğrunda yorulmadan və dayanmadan geniş təbliğat aparırlar. Dini qurumlar və icmalar öz ideyalarını yaymaq, yaşatmaq və tərəfdarlar toplamaq işində Azərbaycanda dini təhsil şəbəkəsi yaratmaq, onu inkişaf etdirmək və möhkəmləndirmək işinə xüsusi fikir verirlər. Həmin dini qurumlar, onların rəhbərləri dini təhsil şəbəkəsinin yaradılması üçün çox böyük məbləğdə vəsait sərf edirlər. Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində, xüsusilə Bakıda, Şəki-Şirvan, Şimal və Cənub bölgələrindəki ra-

yonlarda ərəb dilini, Qurani-Kərimi, İncili öyrətmək adı altında dini kurslar və mədrəsələr təşkil edilir, bəzi hallarda bu kurs və mədrəsələr ayrı-ayrı vətəndaşların mənzillərində fəaliyyət göstərir.

Bu sahədə dini qurum və icmaların öz fəaliyyətlərində qazandıqları nisbi uğurlar aşağıdakı mühüm məqamlarla izah oluna bilər:

- müstəqillik illərində dinə qoyulmuş qadağanın ləğvi, mədəni irsin mühüm ünsürü kimi dinin əsaslarının öyrənilməsinə marağı artırdı;

- bazar iqtisadiyyatına keçidlə və erməni işğalı ilə şərtlənən bugünkü çoxsaylı sosial problemlərin və onların həlli yollarındaki əngəllərin mövcudluğu əhalinin müxtəlif təbəqələri arasında dinə və paralel olaraq dini fanatizmə meyilləri gücləndirdi;

- Azərbaycanın xarici ölkələrlə diplomatik əlaqələrinin bərqərar olması ilə müşayiət olunan azad giriş-çixış, iqtisadi-ticarət və mədəni-təhsil sahələrindəki əlaqələr ölkədaxili sosial problemlərin və o cümlədən, təhsil almaq məsələlərində gəncliyin qarşısında dayanan bir sıra çətinliklərin həlli üçün şərait yaratdı.

Bu gün Azərbaycan Respublikası gənclərinin bir qismi daxildə təşkil edilmiş (istər xarici missioner təşkilatlar hesabına olsun) kurs və mədrəsələrdə, bir qismi xarici ölkələrin orta və ali səviyyəli dini təhsil ocaqlarında rəsmi və

ya qeyri-rəsmi yollarla təhsilə cəlb edilmişlər.

Hazırda Azərbaycan Respublikasında statusuna əsasən, mötəbər dini təhsil ocaqları Bakı İslam Universiteti və Bakı Dövlət Universitetinin ilahiyyat fakültəsi hesab olunur. Bu təhsil ocaqlarında ənənəvi islam üçün kadrlar hazırlanır. BDU-nun ilahiyyat fakültəsi məzunlarının az bir qismi Türkiyə və Azərbaycanın elmi müəssisələrində çalışsa da, böyük əksəriyyəti işlə təmin olunmayıb. Bu gün cəmiyyət və dövlət qarşısında onların işlə təmin edilməsi problemi dayanmışdır. Qafqaz Müsəlmanları İdarəsindən alınan rəsmi məlumata əsasən, bugünədək Bakı İslam Universitetinin 539 nəfər (bunun 450 nəfəri əyani, 85 nəfəri qiyabi təhsil alıb, 4 nəfər isə fərqlənmə diplomu ilə təhsilini başa vurub) məzunu olmuş və hazırda 276 tələbə əyani oxuyur (onlardan 17 nəfər müxtəlif səbəblərə görə Universitetdən xaric edilib), 59 tələbə isə təhsilini yarımçıq qoymuşdur. Bakı İslam Universitetinin Sumqayıt, Zaqatala və Mingəçevir şəhərlərindəki filiallarında birlikdə 318 tələbə təhsil alır və indiyədək həmin filialların 134 nəfərədək məzunu olmuşdur.

Məzunlar təyinatla təmin olunmur və əsasən mollaların sıralarını artırırlar. Bu ali məktəbdə təhsilin ümumi səviyyəsi aşağıdır. Təhsil nazirliyi səviyyəsində (hətta, ən sadə şə-

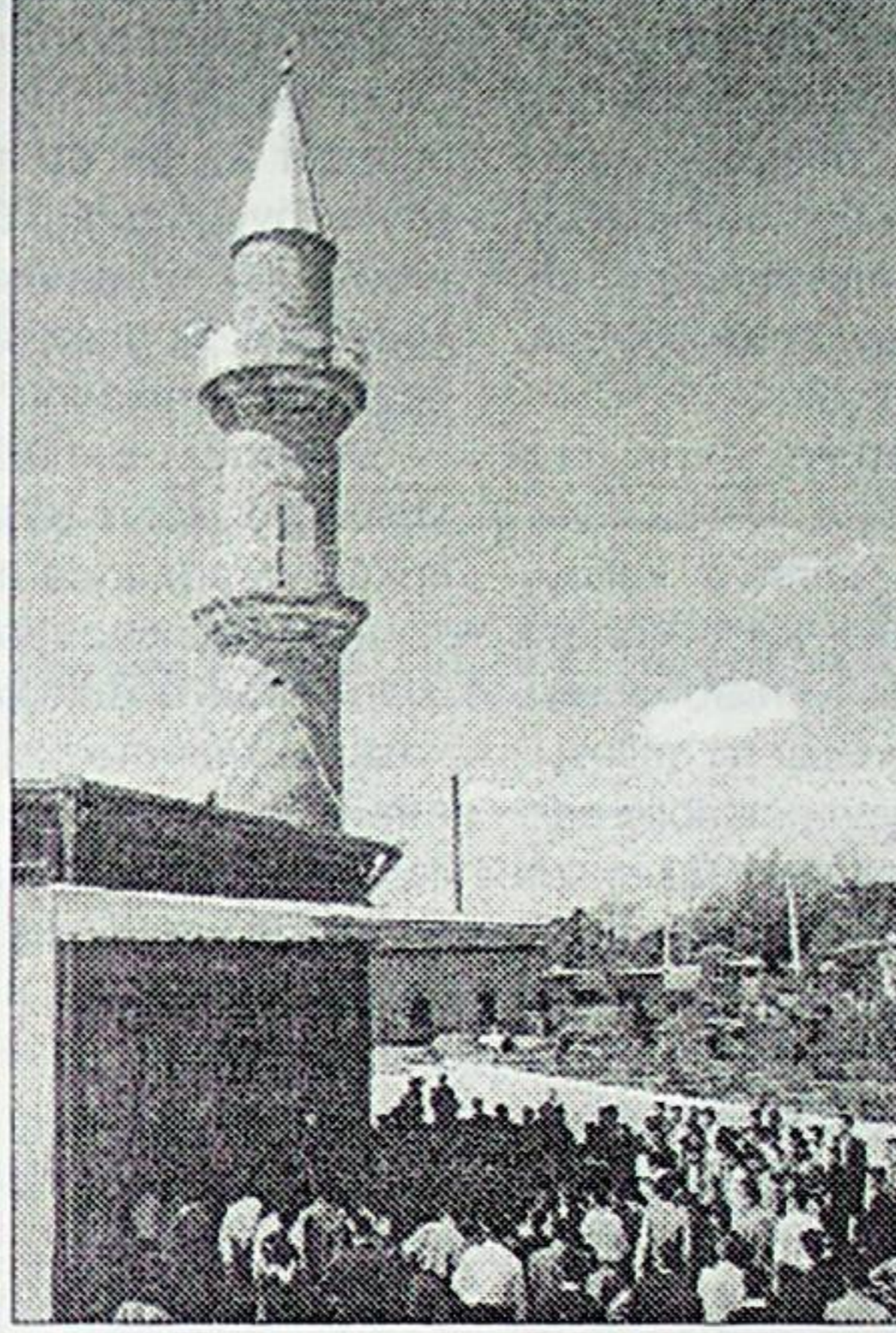
kildə belə) təsdiq edilmiş tədris proqramı yoxdur. Təhlillər göstərir ki, tələbələrin bu təhsil ocaqlarına cəlb edilmələrini şərtləndirən cəhətlərdən biri də təhsil müddətində ordu sıralarında xidmətdən azad edilmələridir.

Bakı İslam Universitetinin Xırdalan qəsəbəsində yeni binasının tikintisi planlaşdırılır. Universitet son illərdə qiyabi təhsil də verib.

Bundan əlavə, çoxsaylı dini mədrəsələr qeydiyyatdan keçmədən fəaliyyət göstərir. Bakı, Sumqayıt və digər şəhərlərdə evlərdə mədrəsələr açmış şəxslər var. Bu mədrəsələr icra hakimiyyətlərinin nəzarətindən kənar işləsələr də, onların açılması və təhsilin təşkilinə yerli icra hakimiyyətləri bəzən rəsmi məktubla icazə verir. Plan və proqramları heç bir yerli dini mərkəz və dövlət orqanları tərəfindən təsdiq edilməyən

bu mədrəsələrdə çox vaxt dinin özünün mahiyyətinə zidd, elmlikdən uzaq, hətta, müəyyən məzhəbi siyasi yönümlü maraqlar güdən, ideoloji təbliğat və dövlətin siyasəti ilə uzlaşmayan iş aparılır. Belə vəziyyət ayrı-ayrı qrupların, şəxslərin və qüvvələrin dini təhsildən, ilk növbədə, qazanc və bunun davamı olaraq tədrisdən xarici təşkilatlara qərəzli

məqsədlər üçün sui-istifadə etmək imkanı yaradır. Bir sıra hallarda dini təhsil kimi mühüm və nəcib bir işə dini biliyi olmayan təsadüfi adamlar başçılıq edirlər. Əslində isə xarici ölkələrin dini təşkilatlarına muzzdlu xidmət göstərirlər.

Respublikada fəaliyyət göstərən dini tədris müəssisələrinin böyük əksəriyyəti dövlət qeydiyyatından keçməmişdir. Bu müəssisələrin qeydiyyatı və nəzarəti Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin və digər rəsmi dini konfessiyaların imkanları xaricindədir.

Daha ciddi bir problem azərbaycanlı tələbələrin xarici ölkələrdə təhsil almaq üçün

göndərilmələri ilə bağlıdır. Bu gün yüzlərlə azərbaycanlı gənc İran, Türkiyə, Misir, Liviya, Suriya, İraq, Səudiyyə Ərəbistanı və Pakistanda, ABŞ-da, Avropa ölkələrində təhsil alır. Onların böyük bir qismi QMİ, BİU, az bir qismi Təhsil nazirliyi, bir qismi də ayrı-ayrı siyasi partiyalar, missioner və xeyriyyə cəmiyyətləri tərəfindən həmin ölkələrdə təhsilə göndərilir. Göndərilən vətəndaşların çox vaxt ideya yetkinliyi, təhsil səviyyəsi deyil, daha çox təhsildən kənar amillər əsas götürülür.

Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi dini təhsil sistemində qanunvericiliyə uyğun tənzimləmə işlərinə artıq başlamış, qeydiyyatdan keçməyib uzun illər boyu Respublikanın müxtəlif bölgələrində və Bakıda fəaliyyət göstərən bir sıra mədrəsə və dini kursların işi Dövlət Komitəsinin təqdimatı əsasında dayandırılmışdır. Həmin mədrəsələrin işləri təhlil edilir. Ortaya çıxan çoxsaylı suallara cavablar axtarılır, onların gələcək fəaliyyətinin zərurəti aydınlaşdırılır.

Dövlət Komitəsi bu sahədə aparılacaq işləri çox vacib bir vəzifə kimi qəbul edir və bu istiqamətdə fəaliyyətini genişləndirəcəkdir.

SUAL-CAVAB

Mən "Həyatverici lütf" dini icmasının təəssübkeşiyəm. Bir neçə dəfə 14 yaşlı oğlumun bizim icmanın yığıncaqlarına aparmışam. Ərim buna qarşı qəti surətdə etiraz edir və oğluma bu yığıncaqlarda iştirak etməyi qadağan edir.

Ərimin hərəkəti qanunidirmi?

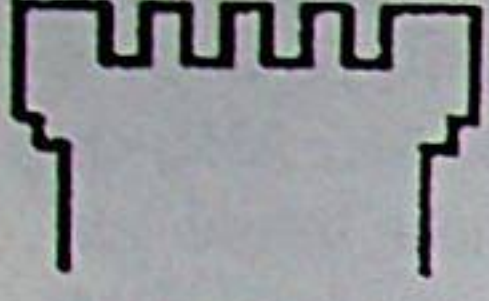
Əbubəkirova S.

Azərbaycan Respublikası "Dini etiqad azadlığı haqqında" Qanununun 1-ci maddəsinin 5-ci hissəsinə əsasən valideynlər və ya onları əvəz edən şəxslər, qarşılıqlı razılıq əsasında, uşaqlarını özlərinin dini əqidəsinə və dinə münasibətinə müvafiq olaraq tərbiyə edə bilərlər.

Buna görə də, oğlunuzun "Həyatverici lütf" icmasının yığıncaqlarında iştirak etməsi üçün ərinizin də razılığı lazımdır.

Son dövrlərdə ölkə ictimaiyyəti arasında çoxlu söz-söhbətə
səbəb olan iki dini icma haqqında məlumat veririk.

DİNİ İCMALAR

«YEHOVANIN ŞAHİDLƏRİ»

Bu gün Azərbaycanda fəaliyyət göstərən çoxsaylı dini icmalar arasında «Yehova Şahidləri» adlı bir dini icma da var. 7 il bundan əvvəl bu dini icmanı Rusiya vətəndaşı Nikolay Yuryeviç Qutsulyak adlı bir missioner təşkil etmişdir. Təxminən 10 nəfərlik bu dəstənin üzvləri Stavropol diyarından gəlmiş missionerlər idi. «Yehova Şahidləri» icması Azərbaycanda 1999-cu ilin dekabrında qeydiyyatdan keçmişdir.

Bəs xristianlığın bu təriqətinin tarixi nə zamandan başlanır?

Bu barədə Uolter Martinin «Tsarstvo kultov» («Kultların hökmranlığı») kitabında deyilir: «Yehova Şahidləri» öz başlanğıcını, təməli 1896-cı ildə qoyulmuş «Сторожевая башня» («Gözetçi qülləsi») cəmiyyətindən götürərək, onun ideyalarını təbliğ edir. «Yehova Şahidləri» adı isə bu hərəkata 1931-ci ildə Çarlz Teyz Rassel adlı bir missioner tərəfindən ABŞ-da Kolumbus, Ohqayoda verilmişdir və Rassel bu təriqətin təşkilati strukturunun yaradıcısı olmuşdur. Yehova qədim yəhudi dilində tanrı və Allah deməkdir. Şahidlər sözü isə İncildən götürülmüşdür. Çox qısa bir müddətdə öz ətrafında xeyli adam birləşdirən «Yehova Şahidləri» icması fəaliyyətini möhkəmləndirərək əhatə dairəsini genişləndirdi. Xristian dininin əsrlər boyu qəbul olunmuş tarixi ənənələrindən və fundamental əsaslarından kənar çıxan «Yehova Şahidləri» bu icmanın ətrafında birləşməyi Allah dərgahına qovuşmağın ən düzgün yolu hesab edirlər. Bütün başqa dinlərə qarşı barışmaz mövqe tutan «Yehova Şahidləri» səmavi dinlərin ehkam və qanunlarını qəbul etmir. Onlar xristianlığın təməli olan ilahi üçlüyü: «Allah - oğul - müqəddəs ruh»u inkar edirlər ki, bu da xristianların ciddi etirazına səbəb olur. «Yehova Şahidləri»nin fikrincə, apostollardan biri olan Yakova (Yaquba) - Yehovaya sitayiş etməyənləri şiddətli əzab gözləyir və onların yeganə çıxış yolları «Yehova Allahı» qəbul etməkdir. Yehova etiqadçıları cəhənnəmin mövcud olduğunu inkar edirlər. Onların təliminə görə, tarixi proses Armageddonla - İsa peyğəmbərin mələklərdən ibarət qoşunlarla «Yehova Şahidləri»nə iman etməyənlərə qarşı müharibəsi ilə bitəcək. Armageddondan sonra isə insanları cənnətdə əbədi həyat gözləyir. Kimə Armageddonu görmək qismət olmayacaqsa, o şəxslər diriləcəklər. «Yehova Şahidləri» təlimi ilə tanış olmadan dünyasını dəyişənlər də yenidən diriləcəklər, lakin onları ağır sınaq gözləyir.

«Yehova Şahidləri»nin doktrinasından bəzi məqamlar: «Əbədi cəza - bu, sonu olmayan əzabdır. Lakin bu, canlı insanın «əbədi əzabı» deyil. Ölüm və ikinci ölüm Yehova Allahı inkar edənlər üçündür ki, bu da əbədidir. Yehova səltənəti hər şeyin fəvqündədir. Onu insan hökmranlığı, şeytan əməli ilə müqayisə etmək olmaz. Yehovaya sədaqətsizlik göstərən hər bir ittifaq Allahın yazısını pozmaq deməkdir».

«Yehova Şahidləri» ruhaniliyi və eləcə də xristianlığı şərin bəşər üzərində qələbə çalmasına imkan yaratmaqda günahlandırır.

İslamda qəbul olunmuş «Doğulan hər bir uşaq islam fitrəti üzərində dünyaya gəlir, sonradan kimi xristian, kimi məcus, kimi yəhudi olur.» fikrini qəbul etməyən «Yehova Şahidləri» Yehovanı ilahiləşdirmişlər. Onlar iddia edirlər ki, insan Yehova surətində yaradılmışdır. Lakin o sonradan öz iradəsi ilə günaha batır. Onlar belə bir fikir yürüdürlər ki, Yehovanı inkar edənlər məhv olacaqlar və ya onları ikinci ölüm gözləyir. «Yehova Şahidləri»nin yalnız bir bayramı var - İsanın ölüm və izzitablarını anma günü. Yehovanın bütün etiqadçıları hər cümə axşamı günəşin qurubundan sonra qohum və tanışları ilə bir yerə yığışırlar. Süfrədə İsanın qanının və bədəninə rəmzi olan çörək və qırmızı şərab olmalıdır.

Azərbaycanda fəaliyyətə başladıkları ilk iki il ərzində artıq bu icmanın təşkilatçıları onun maddi və mənəvi tələbatını ödəmək üçün baza yaratmış, özlərinin xaricdə olan mərkəzi tərəfindən maliyyələşmişlər. Təşkilatın üzvləri əsasən qadınlardan ibarətdir. Üzvlərin, demək olar ki, yarısını azərbaycanlılar təşkil edir. 1999-cu ilin statistik məlumatına əsasən «Yehova Şahidləri»nin Azərbaycanda təxminən 500 nəfərədək üzvü var idi.

«Yehova Şahidləri» bu dini icmanın digər təriqətlərdən üstün olduğunu sübut etməyə çalışaraq, hətta icma üzvlərinin Allah tərəfindən seçildiyini, Allahın hakimiyyətindən başqa heç bir hakimiyyəti qəbul etməməyi, dövlət rəmzlərinə mənfi münasibət bəsləməyi, orduya xidmətin Allahın iradəsinə zidd olduğunu iddia edirlər. İcma üzvlərinin ictimai-siyasi həyatdan uzaq olmasına və tərkdövlətçilik ideyasının təbliğinə üstünlük verirlər.

Bu gün «Yehova Şahidləri»nin 100-dən artıq ölkədə rəsmi icması var. «Yehova Şahidləri»nin yaydıqları ədəbiyyat 110 dildə dərc olunur. Etiqadçılarının sayı isə yarım milyondan artıqdır.

«Mədh kilsəsi» dini təşkilatı Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən 1999-cu ilin dekabrında qeydiyyatla alınmışdır. Təşkilatın qeydə alınması cəmiyyət rəhbərliyinin müxtəlif beynəlxalq təşkilatlara müraciətləri nəticəsində mümkün olmuşdur. 1995-ci ildə təsisçilər bir neçə dəfə Dini İşlər üzrə İdarəyə və Ədliyyə Nazirliyinə cəmiyyətin qeydə alınması barədə müraciət etmişlər. Lakin cəmiyyət qeydiyyatla alınmamışdır.

Cəmiyyətin qeydiyyatla alınmamasının əsas səbəbi Nizamnamənin "Dini etiqad azadlığı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa zidd olması ilə əlaqədardır.

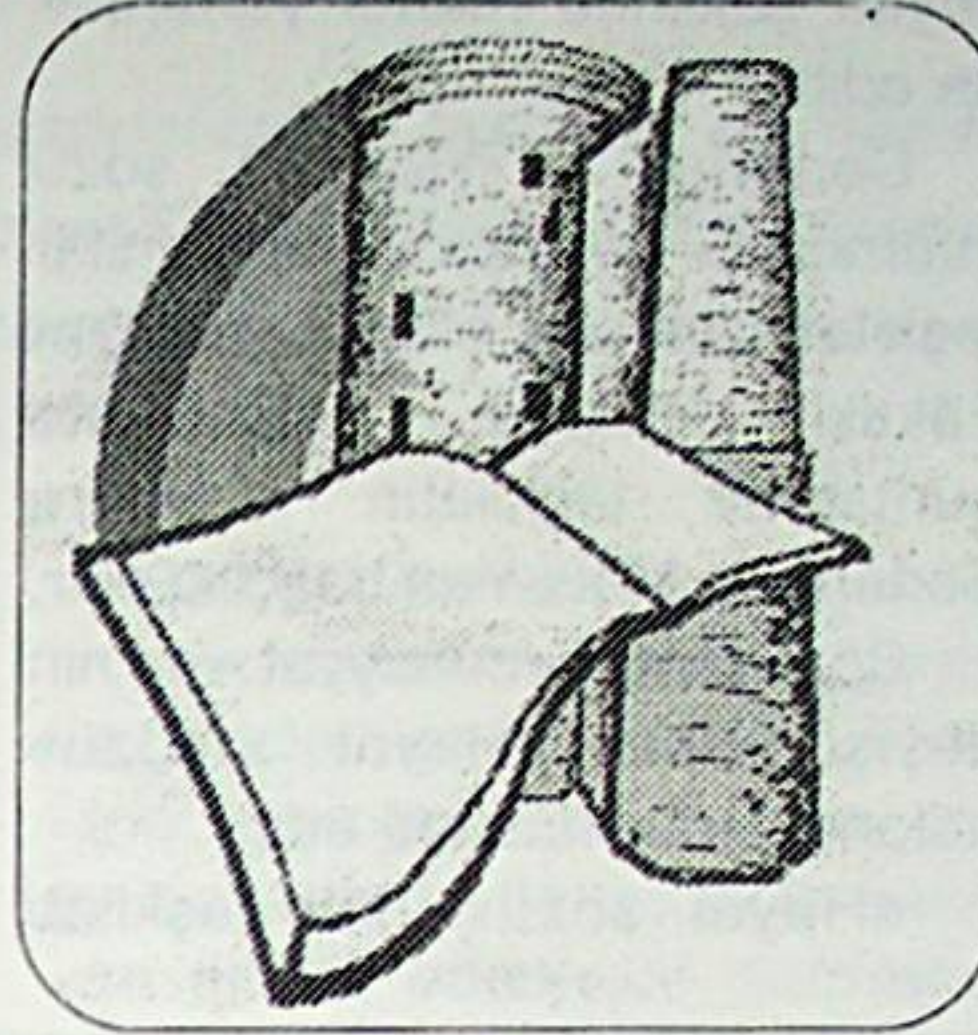
Cəmiyyətdə vətəndaşların fiziki və psixi sağlamlığına mənfi təsir göstərən və Nizamnamədə nəzərdə tutulmamış dini mərasim və tədbirlər keçirilmişdir.

Təşkilatın dini mənsubiyyəti protestant təmayüllü xristianlıqdır. Təmayülün tam və geniş yayılmış adı «Əllincilər»dir.

«Əllinci»lər XIX əsrin sonunda ABŞ-da təşəkkül tapmış xristianlığın protestant cərəyanlarından biridir. Bu cərəyanın əsas dini məzmunu mənəvi dirçəlişə çağırışdan ibarətdir. Onlar hesab edirlər ki, insanın qurtuluşu müəyyən edilməlidir. O qurtuluşa yalnız İsa peyğəmbərin özünə və keçdiyi ömür yoluna inam nəticəsində çatmaq mümkündür. İsa peyğəmbərin mövludundan sonrakı «Əllinci» gün səmadən yerə müqəddəs ruh enib, ruh vasitəsi ilə Apostollara əcnəbi dillərdə danışmaq və öyrətmək qabiliyyəti verilib. «Əllinci»lər adı da buradan götürülmüşdür.

«Əllinci»lər xarizmatiklik, yəni entuziazm və ehtiraslarla dolu bir hərəkətdir. «Əllinci»lərin əsas fərqləndirici cəhəti dini ayinin yerinə yetirilməsi ərəfəsində

vəcdə gələrək müxtəlif dildə danışmaqdan ibarətdir. Onlar İsa peyğəmbərin qoyduğu 2 şərti əsas qəbul edirlər:

«MƏDH KİLSƏSİ»

1. Böyüklərin suda xaçlanması
2. İlahi axşamları (çörək və qırmızı şərəblə saflaşma)

Bundan başqa əsas ideya: uşaqlara və xəstələrə dua etmək mənəvi vəzifələrdən biridir. Təşkilat fəaliyyətinin ilk dövrlərində müxtəlif xristian kilsələrinin mənəvi elitesini, birinci növbədə baptist və metodistlərin ideyalarını təmsil edirdi.

Tədrisən çoxaldıqca onlar bu kilsələrdən çıxmış və müxtəlif adlar altında müstəqil cəmiyyətlər yaratmışlar. Buna baxmayaraq, onlar mütəşəkkil birliyə nail ola bilməmişlər. Çünki «Əllinci»lərdə bir-birinə zidd olan iki ənənə xasdır. Birinci ənənə daha böyük kilsələr ətrafında birləşməyə üstünlük verirsə, ikinci ənənə cəmiyyətin müstəqilliyinin saxlanılmasını tələb edir. Bakı şəhərində üç müstəqil cəmiyyət fəaliyyət göstərir. Bu cəmiyyətlər «Şərq Ulduzu» «Nehemiya», «Mədh kilsəsi»dir.

ABŞ-da 120 müstəqil «Əllinci»lər kilsəsi fəaliyyət göstərir. Bu kilsələrin bəziləri milli, bəziləri isə irqi əsaslara

üstünlük verir.

Rusiyada isə bu qəbildən 379 təşkilat var.

Hal-hazırda dünyada «Əllinci»lərə milyonlarla insan etiqad edir.

Yerli cəmiyyətə presviter (keşiş paster) rəhbərlik edir. Ona diakon (aşağı dərəcəli keşiş), müjdəçi yevangelist və dini məktəblərin müəllimləri kömək edir. Presviter ildə bir dəfə cəmiyyət qarşısında hesabat verir.

Dini icmanın tarixindən

1993-cü ildə Xarici İqtisadi Əlaqələr Nazirliyi «Həyat sözü İnterneşnl» beynəlxalq humanitar təşkilatını qeydiyyatla aldı. Bu təşkilatın Nizamnaməsində dini

fəaliyyətlə məşğul olmaq qadağan idi. Lakin bir neçə aylıq fəaliyyətdən sonra həmin təşkilat üzvlərinin şəxsi mənzillərdə, daha sonra icarəyə götürülmüş yerlərdə yığıncaqlar keçirməsi müşahidə edildi. Bu dini yığıncaqları xarici vətən-daşlar keçirirdilər. Cəmiyyətin üzvləri geniş təbliğat kompaniyası aparırdılar. Onlar «Allah Azərbaycanı sevir» şüarı altında dini fəaliyyətə başlamışlar. Respublikada arzu edənləri öz yığıncaqlarına dəvət edirdilər.

1995-ci ildə onların yığıncaqlarında 500 nəfər iştirak edirdi. Cəmiyyət İsveç vətəndaşlarının rəhbərliyi altında fəaliyyət göstərirdi. 1995-ci ildə bu dini cəmiyyət beynəlxalq humanitar təşkilatla heç bir əlaqəsi olmadığını elan etdi və qeydiyyatla alınmaq üçün sənədlərini Ədliyyə Nazirliyinə təqdim etdi.

Cəmiyyət qeydiyyatla alınmamasına baxmayaraq, 1999-cu ilin dekabrınadək fəaliyyət göstərmişdir. Cəmiyyət qeydiyyata «Mədh kilsəsi» adı altında alındı.

Hal-hazırda cəmiyyətin Bakı şəhərində, Gəncə, Sumqayıt və respublikanın digər rayonlarında təəssübkeşləri var.

Dini yığıncaqlarda iştirak edənlərin 50%-i gənclərdir. Yığıncaqda iştirak edənlərin yarısını isə milliyətcə azərbaycanlılar təşkil edir. Müxtəlif musiqi alətlərinin müşayiəti ilə xüsusi xorlar oxunur. Bütün yığıncaqlar yüksək emosional ruhda keçirilir. Cəmiyyət müxtəlif üsullarla əhali arasında fəal missoner fəaliyyəti göstərir. Mütəmadi olaraq ildə iki dəfə konfrans keçirilir. Konfransa

xarici ölkələrdən qonaqlar dəvət edilir. Gənclər və təqaüdcülər üçün konsertlər təşkil olunur. Cəmiyyət üzvlərinə pul, ərzaq, geyim şəklində maddi yardımlar da edilir.

Cəmiyyət «Həyat sözü İnterneşnl» beynəlxalq humanitar təşkilatı ilə sıx əlaqə saxlayır. Faktiki olaraq, cəmiyyətə humanitar təşkilatın direktoru Sederberq Mats-Yan başçılıq edir.

Son vaxtlar cəmiyyət, adının dəyişdirilib «Həyat sözü» adlandırılmasını tələb edir.

«Həyat sözü» dini təşkilatı

1983-cü ildə isveç kilsəsinin rahibi Ulof Ekman tərəfindən qoyulmuşdur. Təşkilat sağ təmayüllüdür. Təşkilatın mənzil qərəgahı Upsala şəhərində yerləşir. Həmin şəhərdə 5,5 min nəfərlik kilsə tikilmişdir.

Müxtəlif dillərdə nəşr olunan aylıq mətbu orqanı vardır. Anoloji kilsələr Qərbi Avropa ölkələrində, Rusiyada və MDB məkanında da mövcuddur. Dini müstəsnaıq cəmiyyət üzvlərinə xas olan haldır. Öz dini fəaliyyətində İncil, Ulof Ekmanın dini ədəbiyyatından istifadə edir.

DİNİ QURUMLARLA İŞ ÜZRƏ DÖVLƏT KOMİTƏSİNDƏ

Komitə yarandığı gündən respublikada fəaliyyət göstərən dini icma rəhbərləri ilə sədr Rafiq Əliyevin müntəzəm görüşlər keçirilmişdir. ABŞ, İraq, İran, Səudiyyə Ərəbistanı və digər dövlətlərin səfirləri, onların nümayəndələri Dövlət Komitəsində olmuş, tanışlıq xarakterli danışıqlar aparmışlar. Görüşlərdə dövlətin din konsepsiyası, komitənin vəzifələri, dini qurumlarla əlaqələr, iş prinsipləri haqqında söhbətlər olmuş, müzakirələr keçirilmişdir.

•••

Dövlət Komitəsi Qafqaz Müsəlmanları Dini İdarəsinin Elmi Dini Şurası ilə birlikdə "Səməvi dinlər terrora qarşı" mövzusunda respublika müşavirəsi keçirmişdir. Müşavirədə qərara alınmışdır ki, yaxın gələcəkdə İslamın terrorizmə qarşı

rolu mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans təşkil edilsin.

Dövlət Komitəsində respublikada mövcud olan dini mədrəsələrin bəzilərinin bir neçə il qeydiyyatdan keçmədən fəaliyyət göstərməsi araşdırılmış, təhlil edilmişdir. Qeydiyyatdan keçməyən mədrəsələr haqqında tədbirlər görülmüş və bu iş davam etdirilir.

•••

Respublikada fəaliyyət göstərən dini qurumlar haqqında məlumat bankı yaradılmışdır. Bu müddətdə ölkədə dini qurumla bağlı KİV-də 50-yə yaxın çıxışlar olmuşdur.

Komitənin internet Web saytı yaradılmış və orta məktəblər üçün nəzərdə tutulmuş "Dinin əsasları" dərslisi hazırlanmış, müzakirə üçün aidiyyəti orqanlara təqdim edilmişdir.

ELAN

Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi bildirir ki, dini qurumların qeydiyyatı üçün sənədlərin qəbulu 1 oktyabr 2001-ci il tarixdən başlamışdır.

Yenidən qeydiyyatdan keçmək üçün sənədlər 31 dekabr 2001-ci il tarixə qədər qəbul olunur. Bu vaxt ərzində sənədləri yenidən qeydiyyata alınmaq üçün təqdim etməyən dini qurumların fəaliyyəti mövcud qanunvericiliyə uyğun olaraq dayandırılacaq. Dövlət Komitəsi 31 dekabr 2001-ci il tarixdən sonra yenidən qeydiyyat üçün sənədləri, ancaq məhkəmə qərarından sonra qəbul edəcək.

İNZİBATİ TƏDBİR QAYDALARI

Dini qurumların yaradılması və fəaliyyət qaydasının pozulması, əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər tərəfindən dini təbliğatın aparılması aşağıda göstərilən maddələrdə nəzərdə tutulmuş inzibati məsuliyyətə cəlb olur.

Maddə 299. Dini qurumların yaradılması və fəaliyyət qaydasının pozulması.

299.0. Dini qurumların yaradılması və fəaliyyət qaydasının pozulması, yəni:

299.0.1 Dini qurumları müvafiq dövlət orqanlarında qeyd etdirməkdən onun rəhbərlərinin boyun qaçırmasına;

299.0.2 Dini yığıncaqlar, yürüşlər və digər dini mərasimlərin təşkilinin və keçirilməsinin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydalarının pozulmasına;

299.0.3 Ruhanilər və dini birliklərin üzvləri tərəfindən uşaqlar və gənclər üçün xüsusi yığıncaqların keçirilməsinə, habelə dini ayinlərin icrası ilə əlaqədar olmayan əmək, ədəbiyyat dərnəkləri və qrupları, digər dərnəklərin və qrupların təşkilinə görə fiziki şəxslər minimum əmək haqqı məbləğinin on mislindən on beş mislinədək miqdarda, vəzifəli şəxslər minimum əmək haqqı məbləğinin qırx mislindən yetmiş mislinədək miqdarda cərimə edilir.

Maddə 300. Əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər tərəfindən dini təbliğatın aparılması.

Əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər tərəfindən dini təbliğatın aparılmasına görə əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər minimum əmək haqqı məbləğinin iyirmi mislinədən iyirmi beş mislinədək miqdarda cərimə edilməklə və ya edilməməklə Azərbaycan Respublikasının hüduqlarından kənara inzibati qaydada çıxarılır.

REDAKSIYADAN

Redaksiya bildirir ki, bülletəndə dərc olunmuş məqalə və məlumatla müəlliflik hüququnu özündə saxlayır, onların yenidən nəşri, tərcüməsi üçün redaksiyanın razılığı vacibdir.

Redaksiya lazım olduğu halda materialların müqavilə yolu ilə digər dillərə tərcüməsi təşkil edir.

Üçüncü saydan etibarən bülletənə abunə yazılmaq olar. İllik abunə haqqı ölkə daxilində 120 000 manatdır, ölkə xaricinə isə bu məbləğə ancaq poçt xidmətləri rüsumu əlavə edilir. Fərdi satış qiyməti 5 000 manatdır.

Bulletənə əlavə kimi kiçik həcmli kitabçalar nəşr olunacaqdır. Xüsusi buraxışların olması, tək Azərbaycan dilində deyil, eyni zamanda digər (rus, ingilis və ərəb) dillərdə də planlaşdırılır.

FROM EDITORIAL STAFF

Editorial staff would like to inform the readers that all articles and information contained in the given Bulletin preserve copyright, repeated printing and translation of which require permission from editorial staff.

Editorial staff, in accordance with due order and by concluding agreement, deals with translation of materials into various languages.

Starting from the third number, it will be possible to subscribe for Bulletin. Annual subscription throughout the country costs 120.000 manat, outside the country the said price will be multiplied by the sum of post services. Selling price - 5 000 manat per Bulletin.

In addition to Bulletin there will be published booklets. Special issues are also taken into account. Materials are planned to be published not only in Azerbaijani but Russian, English, Arabic etc. languages.

*Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin
ilk redaksiya kollektivi*

GƏLƏN SAYIMIZDA:

- * *Xeyriyyə cəmiyyətləri və dini missionerlik*
- * *Azərbaycanda pirlər*
- * *Fundamentalizm xristianlıqdan (XIX əsr) islamadək (XX əsr):
bu günün təzadları*
- * *Nurçuluq*